

PRÒLEG

L'Institut d'Estudis Catalans, en col·laboració amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, edita i presenta aquest nou volum del corpus internacional de marques d'àmfora promogut per la Unió Acadèmica Internacional.

Aquest projecte iniciat als anys noranta del segle passat ha anat fent el seu camí, posant el focus d'atenció sobre aquests elements tan valuosos per a l'arqueologia grega i romana que són les àmfores amb les seves marques, utilitzades com a envasos per al transport de productes alimentaris, i molt especialment del vi i de l'oli. Uns materials que, mitjançant l'estudi arqueològic i epigràfic, ens permeten apropar-nos a diversos aspectes de l'economia i de la societat del món antic.

L'Institut d'Estudis Catalans, com a membre de la Unió Acadèmica, es va sumar a aquest projecte amb la voluntat d'impulsar la recopilació, l'estudi i la publicació de les marques d'àmfora a partir dels conjunts presents en els nostres jaciments arqueològics principals, especialment les ciutats romanes, centres preeminents de consum i, amb els seus territoris, també de producció i comercialització.

Una primera contribució va ser la publicació del fascicle 2 del corpus, un volum a càrrec de Montserrat Comas dedicat a les marques d'àmfora de *Baetulo*, l'actual Badalona. El llibre va recollir un repertori de 235 marques, acompanyat d'un estudi interpretatiu aprofundit que ens mostrava com ja aquella ciutat romana va ser un important centre productor i distribuïdor comercial de vi i d'àmfores durant la segona meitat del segle I aC i la primera meitat del segle I dC.

En aquest nou volum que ara es publica, i que serà el fascicle 15 del corpus internacional, es recopilen i s'estudien les marques d'àmfora proporcionades pel nucli urbà de la colònia de *Barcino* i

el seu entorn immediat al pla de Barcelona. El llibre ha estat possible gràcies a la col·laboració amb el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i a l'expertesa i dedicació inestimable de Cèsar Carreras, professor de la Universitat Oberta de Catalunya i investigador adscrit de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, i també de tots els altres autors, que amb la seves aportacions han donat forma als resultats d'aquest estudi col·lectiu.

Els nombrosos treballs d'excavació que l'arqueologia preventiva ha propiciat en aquests darrers anys a l'*oppidum* de la colònia, i especialment a la seva zona suburbana més enllà de les muralles, han permès documentar amb un cert detall diversos centres de producció amfòrica i alguns abocadors amb acumulacions notables de restes d'àmfores, datables en els primers temps de la vida de *Barcino*. Aquesta oportuna circumstància, combinada amb el coneixement que tenim, limitat però significatiu, sobre l'explotació agrícola antiga al pla de Barcelona, ha fet possible que aquest primer corpus de marques d'àmfora de *Barcino* es pugui acompanyar d'uns estudis capaços de contextualitzar arqueològicament aquests documents epigràfics amb un notable grau de maduresa.

Això ha permès, per exemple, i com un cas gairebé excepcional, dividir les marques trobades a *Barcino* en dos repertoris diferenciats. D'una banda, les marques d'àmfora produïdes a les terrisseries de l'àrea suburbana de la ciutat. I de l'altra, les àmfores foranes, fossin importades o procedents d'altres punts de la mateixa Laietània. El treball de camp realitzat ha fet possible definir com a marques d'àmfora de producció local les que es poden associar amb les terrisseries documentades, tant les que han aparegut en les excavacions practicades com les que es poden atribuir a aquestes mateixes terrisseries mitjançant l'ob-

servació o l'anàlisi de les seves pastes ceràmiques. També l'associació estratigràfica de les diverses marques ha permès establir seqüències cronològiques molt precises, especialment en les restes de la terrisseria excavada a les obres del mercat de Santa Caterina, que és l'excavació que ha proporcionat més marques i on s'ha documentat també una evolució de la tecnologia ceràmica utilitzada.

La conjunció de tota aquesta informació, unida a la que ja dona per si mateix l'estudi de cada marca, confereix un considerable valor afegit a aquests repertoris epigràfics, que es revelen com un instrument de gran valor per al coneixement de l'organització econòmica i també social de l'antiga *Barcino*. Una conclusió a destacar és, per exemple, la constatació que, malgrat les cauteles que aquestes interpretacions sempre requereixen, sembla que es pot deduir del conjunt de marques associades a aquestes terrisseries que la marca no identificaria els propietaris de la terrisseria ni tampoc els agents encarregats de la comercialització de les àmfores i del seu contingut, sinó que probablement identificava els responsables de la producció de vi de les finques d'una part del territori de *Barcino*. Possiblement aquests productors portaven el seu vi amb bots o tonells a la zona propera al nucli urbà de la colònia, on hi havia les terrisseries, i allà s'envasava amb els segells dels productors i des d'allà segurament s'embarcava per comercialitzar-lo.

La important troballa arqueològica feta aquests darrers mesos a la propera Badalona, en el curs de les obres d'una estació del metro, sembla que ens acaba de donar una imatge encara més nítida d'aquest tipus d'organització. Aquesta excavació ha posat al descobert les restes espectaculars d'un complex de terrisseries amb almenys cinc forns d'àmfores de grans dimensions, ubicats a pocs metres de la ciutat de *Baetulo* i a tocar del que devia ser la platja en època romana. És a dir, igual que a *Barcino*, els forns d'àmfora estan concentrats fora muralles però al costat mateix de la ciutat i segurament a prop d'un embarcador, al servei dels productors de vi de la ciutat i del seu territori. L'estudi dels resultats d'aquesta excavació, que ha proporcionat nombroses àmfores i marques a més dels forns, molt ben conservats, tot just està començant, però ben segur que confirmarà i completarà les deduccions que l'anàlisi de les terrisseries barcelonines ja han permès avançar als autors d'aquest volum.

Aquest llibre recull, doncs, a més dels repertoris de marques i el seu estudi, articles que presenten de manera sintètica tota aquesta documentació complementària; enriqueix el corpus i omple de sentit l'opció que en el seu moment va fer l'IEC de col·laborar en aquest projecte internacional amb l'estudi de les marques d'àmfora a partir d'una base territorial centrada en les ciutats romanes del nostre país.

En aquest aspecte cal remarcar que el territori abastat en aquest volum és només una part del territori de la colònia de *Barcino* fundada en època d'August, que era molt més gran i s'estenia almenys per tota la conca baixa del riu *Rubricatum* (avui la comarca del Baix Llobregat) i per bona part del Vallès. Un territori que en època imperial romana va tenir un paper destacat en el desenvolupament de l'economia vitivinícola i en la producció d'àmfores, i mereix que s'aprofundeixi en el seu estudi. Així, cal dir que en el moment de publicar aquest llibre ja està en preparació un nou volum del corpus que recollirà les nombroses marques d'àmfora documentades a la zona del Baix Llobregat, ja que els treballs arqueològics dels darrers anys permeten també una bona contextualització del seu estudi.

Finalment també voldríem celebrar i subratllar la importància que l'estudi dels materials amfòrics ha assolit per a l'arqueologia catalana en els darrers anys, i especialment per a l'estudi del període romanorepublicà i dels primers segles de l'Imperi, tant com a fòssil director en moltes excavacions concretes com per la informació que pot proporcionar sobre l'economia i la societat d'aquells anys. Un bon exemple recent de la potencialitat d'aquests estudis el tenim en l'esplèndida monografia que acaba de publicar el Museu d'Arqueologia de Catalunya, *La Producció i el comerç de les àmfores de la Provincia Hispania Tarraconensis*, que recull les actes de les jornades celebrades en homenatge a Ricard Pascual, un dels pioners entranyables dels estudis amfòrics a Catalunya, que ens ha deixat fa poc. Crec que ens fem ressò del sentiment dels autors si ens sumem des d'aquí a aquest homenatge i dediquem també a Ricard Pascual aquest llibre, que no deixa de ser en certa manera una maduració dels estudis que ell mateix va impulsar amb força durant tants anys.

Josep GUITART I DURAN